

The article deals with the methodical peculiarities and the system of work to form students' professional experience in ensuring the psychological and pedagogical conditions of preschool educational process.

Child psychology is an important subject in the training of preschool age children educators. Professional experience of a future preschool education specialist has an integrated nature, combining professional and psychological knowledge, abilities, skills of organization and implementation of the kindergarten educational process. Learning about child psychology involves the mastery of scientific concepts and mental actions that are the basis for the professional-psychological thinking formation. The formation of concepts in child psychology occurs both inductive (during practical classes) and deductive (during lectures, seminars) ways. The main ways of mental actions formation are based on students' mastering of skills to work on the algorithm, identify the significant structural features and relationships to determine general categories of the child psychology.

Teaching practical classes in child psychology is aimed at development of students' ability (and skills) to use knowledge about mental and personality development of the child to ensure psychological and pedagogical conditions of the educational process at preschool educational institution. Skills mastering involves modeling by the students during the practical classes the psychological support in different situations of future professional activity.

The leading methodological condition for the students' professional experience formation in the study of child psychology is to ensure the integration of their knowledge and skills. Learned during the lectures theoretical knowledge about the psychological characteristics of the different aged children should be used by students in solving psychological and situational problems, the implementation of practical and laboratory work, creative tasks, discussion of problematic issues. The next step of our research may be creating of the training manual for the teaching of child psychology.

Key words: *child psychology; professional experience; knowledge, abilities, skills; future preschool education specialist; lecture, seminar, practical classes; psychological and situational problems; creative tasks; discussion of problematic issues.*

УДК:37.01.101.159.92

Ростислав Єгоров
Rostyslav Yehorov

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ЛЬВІВСЬКО-ВАРШАВСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ШКОЛИ (1895 – 1939 рр.)

PHILOSOPHICAL AND PSYCHOLOGICAL BASIS OF PEDAGOGICAL IDEAS OF LVIV-WARSAW SCHOOL OF PHILOSOPHY (1895 – 1939)

У статті виявлено філософсько-психологічні основи педагогічної думки Львівсько-Варшавської філософської школи; проаналізовано розвиток педагогічних ідей у взаємозв'язку між філософією, психологією і педагогікою як сферами наукового пошуку в ній; розроблено модель розвитку педагогічних ідей.

Ключові слова: *педагогіка, філософія, психологія, синкретизм, Львівсько-Варшавська філософська школа, модель.*

Синкретизм філософії, психології та педагогіки обумовлений сутністю педагогіки як соціальної науки, яка об'єднує, інтегрує, синтезує дані усіх природничих і соціальних наук, пов'язаних із формуванням людини. Педагогіка вивчає особливий вид діяльності, що пов'язана із виконанням одвічно існуючої функції людського суспільства: передавати новим поколінням

накопичений віками соціальний досвід, іншими словами здійснювати «трансляцію культури» [2, с. 635-636].

У Львівському університеті (з 1817 до 1918 р. – Львівський королівський університет імені Франца І; з 1919 до 1939 – Університет імені Яна Казимира у Львові) у 1895 році з ініціативи Казимира Твардовського (1866 – 1938) у середовищі студентів та викладачів виникає об'єднання інтелектуалів, яке під назвою Львівсько-Варшавська філософська школа (далі – ЛВФШ) стає взірцем наукової універсальності. Взаємозв'язок між філософією, психологією і педагогікою обумовив у ЛВФШ взаємозв'язки наукового знання у структурі різних дисциплін, методик, рівнів наукового пізнання, а також перипетії у долях її організатора Казимира Твардовського та його учнів, у конкретизації науково-педагогічних напрацювань українських галицьких педагогів – Степан Балея (1885 – 1952), Ярослав Кузьмів (1897 – 1945), Олександр Кульчицький (1895 – 1980), Степан Олексюк (Тудор) (1892 – 1941) та польських – Владислав Татаркевич (1886 – 1980), Зигмунт Кукульський (1890 – 1944), Казимир Сосніцький (1883 – 1976), Богдан Суходольський (1903 – 1992), Богдан-Роман Наврочинський (1882 – 1974) та ін.

Розвиток педагогічних ідей ЛВФШ досліджуваного періоду представляємо в моделі, взаємообумовленими компонентами якої є: ідеї та тенденції світової педагогіки досліджуваного періоду – персоналії представників ЛВФШ (які знані в історії розвитку світової науки як філософи, психологи та педагоги) та педагогічні ідеї в їхній науковій спадщині – розвиток цих ідей у філософії досліджуваного періоду (Рис. 1).

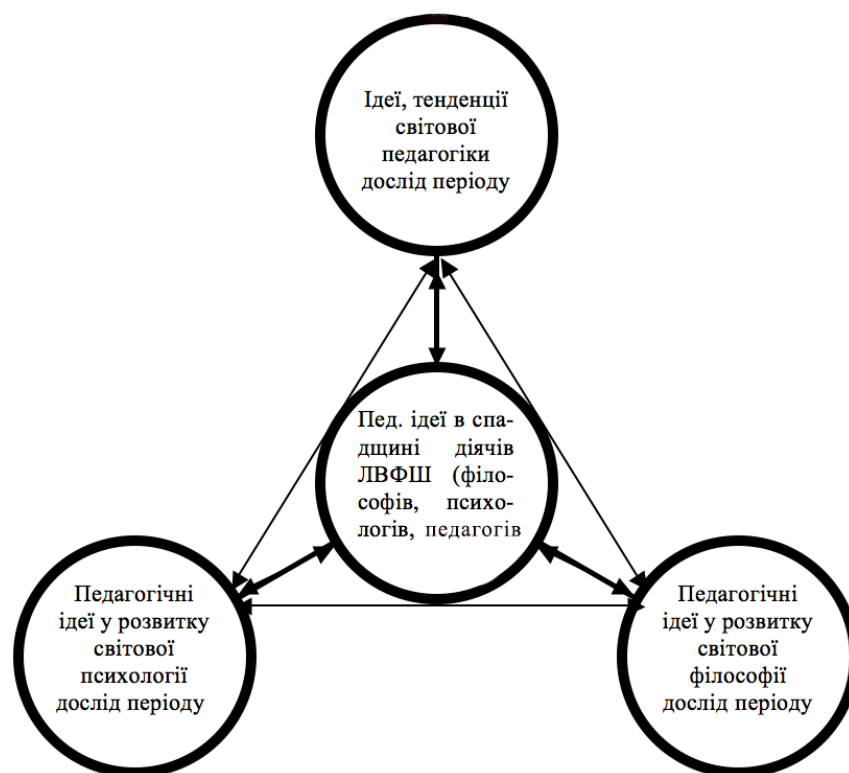

Рис. 1. Модель розвитку педагогічних ідей в ЛВФШ (1895 – 1939 рр.)

В Україні історію виникнення та науковий доробок ЛВФШ, зокрема у сфері педагогіки, філософії, соціології та психології, вивчали Б. Домбровський, С. Іваник, які досліджували участь українських філософів у науковій діяльності школи, Т. Лещак проаналізував теоретико-методологічні та методичні основи педагогічної майстерності засновника школи професора Львівського університету кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. Казимира Твардовського, О. Гончаренко розглянула філософсько-педагогічні ідеї С. Балея – українського і польського психолога, педагога, представника ЛВФШ. У 1964 році М. Верников започаткував в Україні фундаментальне вивчення ЛВФШ, дослідив історію її виникнення і розвитку, запропонував і

всебічно обґрунтував її трактування як філософського напрямку, розкрив її ідейно-теоретичні джерела, чим започаткував багатопланове вивчення доробку та внеску її представників у психологію, педагогіку, етику, естетику та інші галузі знань. А також започаткував в Україні фундаментальне вивчення поглядів видатного українського і польського філософа, психолога і педагога академіка Степана Балея. Проблема розвитку педагогічних ідей ЛВФШ, зокрема у зіставленні української і польської традиції, традиційної та реформаторської педагогіки, порівняно із іншими науковими напрямками школи (філософія, психологія), є недостатньо дослідженою, що й обумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою статті є виявлення та обґрунтування філософсько-психологічної основи педагогічної думки Львівсько-Варшавської філософської школи. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: прослідкувати розвиток педагогічних ідей у взаємозв'язку між філософією, психологією і педагогікою як сферами наукового пошуку в ЛВФШ; розробити модель розвитку педагогічних ідей у ЛВФШ.

Як зазначає О. Невмержицька у посиланні на дослідження зарубіжних педагогів (J. Butler, M. Gogacz, M. Krasnodębski, G. Gutek), визначення основ виховання пов'язане із розподілом філософсько-педагогічних течій на ідеалістичну та реалістичну концепції освіти, у відповідності до яких виокремилися описова та нормативна, емпірична та гуманістична педагогіка, аксіоцентризм і пайдоцентризм. Аксіоцентризм, педагогічний традиціоналізм, нормативна педагогіка відповідає педагогіці ідеалу, а пайдоцентризм, описова педагогіка, педагогічне реформаторство пов'язане із педагогікою життя. До педагогічного ідеалізму належать також емпіричний (матеріалістично-позитивістський) та гуманістичний (постмодернізм, антипедагогіка, альтернативні педагогіки) напрями [5]. Педагогічний напрям у ЛВФШ був представлений ученими, які були прихильниками педагогічного традиціоналізму (аксіоцентризму, ідеалізму) і педагогічного реформаторства (пайдоцентризму, реалізму) у вихованні. Однак, такий поділ вважаємо умовним, оскільки загалом педагогічні ідеї ЛВФШ мали настанови реформування, змін у зверненні до особистості (учня/вихованця, вчителя/вихователя), її потреб у зв'язках між собою, спільнотою і світом.

Ідеї педагогічного реформаторства (пайдоцентризму, реалізму) у доробку ЛВФШ пов'язані з ідеями гуманізації виховання у контексті розвитку польської та світової педагогіки досліджуваного періоду. Як зазначає В. Ханенко, значним теоретичним напрямом у польській педагогіці досліджуваного періоду є педагогіка культури (інші назви – гуманістична педагогіка або педагогічний персоналізм). Для усіх представників педагогіки культури міжвоєнного періоду (зокрема, С. Гессен, Я. Кузьмів, Б. Наврочинський, Б. Сухододський та ін.) суть виховання полягала у формуванні особистості як структури ідеальних рис на основі надбань та цінностей культури. Рушійною силою цього процесу були культурні цінності, а змістом – формування духовності. Усі представники педагогіки культури апробували тезу про існування надісторичних, наднаціональних, надцивілізаційних цінностей культури, прагнення до яких є покликанням людини, тому метою виховання є невтомне наближення вихованців до цих культурних цінностей і підготовка до участі в них [6]. Зазначимо, що ідеї педагогіки культури були особливо популярними у середовищі українських галицьких педагогів (зокрема, Я. Кузьмів, В. Пачовський, В. Янів та ін.), оскільки відповідали меті і завданням національного виховання.

Розглянемо окремі аспекти педагогічної думки ЛВФШ, репрезентовані у спадщині Б. Наврочинського, С. Балея та Я. Кузьміва, К. Твардовського.

Педагогічна діяльність Казимира Твардовського у Львівському університеті пов'язана із веденням лекційних занять, організацією наукової роботи студентів, активізацією дослідницьких пошуків викладачів та студентів у роботі психологічної лабораторії, створеної ним у 1907-му (з 1920 – Психологічний інститут) і очолюваної упродовж 23 років. К. Твардовський створив осередки філософії (з 1897 р.) та педагогіки (з 1921 р.) при філософському факультеті університету, що й визначило проблематику наукових зацікавлень викладачів та студентів.

На засіданнях оголошувалися доповіді про результати наукових досліджень, присвячених філософським, психологічним, виховним, дидактичним проблемам, які обговорювалися, збагачуючи слухачів знаннями методики наукового дослідження і навичками наукової дискусії. К. Твардовський вивчав філософію, психологію і педагогіку у вищих школах Відня, Лейпціга та Мюнхена. Серед його вчителів були визначні науковці того часу – філософ, засновник вчення про предметність свідомості Франц Brentano (1838-1917) та психолог і фізіолог Вільгельм Вундт (1832-1920). Під їхнім впливом К. Твардовський засвоює як інтенціональні ідеї, так і головні засади експериментальної психології, стає переконливим адептом їх розвитку та впровадження у наукове та педагогічне життя Львівського університету. Різномісні наукові зацікавлення вченого формуються на перетині епістемології, психології, етики, логіки і дидактики. Його погляди у науково-педагогічній площині дають підстави стверджувати про наявність цілісної концепції, в основі якої лежить логіко-етичне підґрунтя педагогічних процесів та явищ. Методологічні основи цієї концепції викладені у працях «Уявлення і поняття» (1898), «Про дії і процеси» (1911) і «Про сутність понять» (1924), а її дидактична сторона – у навчальному посібнику для вчительських семінарій «Головні поняття дидактики і логіки» (1901), низці статей, практичних рекомендаціях для майбутніх педагогів «Екзаменаційні вимоги для кандидатів на вчителів середніх шкіл» (1911), а також дидактичних розробках з методики викладання окремих шкільних предметів і з організації навчального процесу [1].

Представник ЛВФШ, психолог, педагог Б. Наврочинський, як зазначає польський дослідник Славомир Штобрин, належить до покоління тих, хто заклав основи філософської педагогіки або, інша назва, філософії виховання (едукація). Б. Наврочинський у праці «Сучані напрями педагогічні» (1934 р.) присвятив невеликий розділ філософській педагогіці, пов'язавши її, перш за все, з педагогікою культури. Б. Наврочинського вважали репрезентантом педагогіки культури, оскільки він сам, характеризуючи цей напрям філософії виховання у праці «Польська педагогічна думка» (1938 р.), поставив себе у ряд її творців, вказуючи на три виміри інтерпретації в педагогіці культури в категоріях – цілісності, ієрархії та структури [8].

У доповіді Я. Кузьміва «Напрямні національного виховання», виголошеній на Першому українському педагогічному конгресі (Львів, 1935 р.), було визначено людинотворчий та культуротворчий зміст національного виховання [3, с. 191–194]. Вказуючи на здобутки «нового виховання», вчений зауважує, що «в новітніх часах більше признання здобуває собі напрямок, знаний під назвою «педагогіка культури», в якій під поняттям культури розуміємо «не готові вже витворені культурні вартості, але скоріш духовний процес», що ґрунтується і зорієнтований на такі культурні цінності, як звичай, мораль, релігія, мистецтво, наука, мова, господарські вартості, література тощо. Саме тому Я. Кузьмів визначає завдання виховання – «ввести дитину у світ культурних вартостей», які трактує не як готовий факт, а безупинний процес. «Тільки за таких умов виховання стане культурою одиниці, причому у відношенні до одиниці завдання виховання ніколи не може бути вповні закінчене, подібно як у відношенні до народу ніколи не може бути закінчене завдання культури», а це визначає завданням «так виховувати, щоб діти були не пасивними сприймачами, але і творцями більш вдосконалених, а то й нових культурних вартостей» [3, с. 192]. Я. Кузьмів застерігає про те, що «коли не знатимемо себе самих та не матимемо основної науки про себе самих, то годі буде думати про удачність національного виховання, яке у процесі виховання можна досягти інтеграцією історії, географії, мистецтва, літератури, економіки, статистики, психології, філософії» [3, 194].

Психологічні знання як основа педагогічних здобувалися власне в досліджуваний період. Педагогіка, досліджуючи процеси засвоєння суспільно-історичного досвіду, не може ігнорувати закономірності сприймання, пам'яті, мислення, уяви, уваги, динаміку засвоєння знань, формування вмінь, навичок, природу інтересів і здібностей, психологічні закономірності розвитку особистості в цілому. Виникнення психології як науки пов'язане з іменем німецького психолога Вільгельма Вундта (1832 – 1920), який у 1879 році у Лейпцигу заснував першу у світі лабораторію експериментальної психології. У досліджуваний період, тобто кінець ХІХ – перша

половина ХХ ст., психологія розвивалася як біхевіоризм – наука про поведінку, головними методами якої є експериментальний і спостереження за тим, що можна безпосередньо побачити (поведінка, вчинки, реакції), а мотиви, які викликають вчинки, не досліджуються. У цей же період розвивається психоаналіз як вчення про те, що поведінка людини визначається не лише її свідомістю (здатністю думати, бачити, відчувати), а й несвідомим, яке пов'язане із дією природжених інстинктивних потягів у психічному житті людини [4, с. 9-10]. Тісний зв'язок психології та педагогіки підтверджується наявністю окремої галузі психологічного знання – педагогічної психології, яка вивчає психологічні основи педагогічного процесу (процесу навчання і виховання).

Одним із представників ЛВФШ є Степан Балей (1885 – 1952), учений світового рівня, який відомий ґрунтовними дослідженнями та працями в галузі педагогіки, психології, філософії, педагогічної психології, очолював кафедру педагогічної психології або психології виховання у Варшавському університеті. С. Балей ґрунтовно вивчав особливості розвитку дитини, її задатки, принципи навчання та виховання у таких працях, як «Завдання психології педагогічної» (1933), «Психологія віку дозрівання» (1932), «Характерологія і типологія дітей та молоді» (1933) та інших. Опонуючи постулатам традиційної школи виховання, С. Балей наполягає на стосунках толерантності та порозуміння між дорослими та дітьми в процесі навчання та виховання, послідовно виступає проти механіцизму й жорстокого академізму у вихованні дитини, що виключає примус та сліпу дисципліну, яка вимагає покори без розуміння та усвідомлення мотивів у наказах дорослого [7, с. 451].

Виявивши педагогічні ідеї ЛВФШ у вибірці її персоналій, з'ясували філософсько-психологічну основу розвитку педагогічних ідей школи і зробили такі висновки:

1) педагогіка завжди широко використовує психологічне та філософське знання про людину як предмет виховання;

2) педагогіка не може ігнорувати вчення про закономірності психологічного розвитку особистості, знання про сприймання, пам'ять, мислення, увагу, динаміку засвоєння знань, формування вмінь, навичок, природу інтересів і здібностей;

3) психологія як наука, зокрема напрям експериментальної психології, сформувалися у досліджуваний період, причому одним із осередків цього розвитку була ЛВФШ, а напрямом – педагогіка культури;

4) філософія створює теоретико-методологічне підґрунтя для розвитку ідей педагогіки і психології і, водночас, використовує результати психологічних та педагогічних досліджень при побудові наукової картини світу;

5) психологія і педагогіка тісно пов'язані з логікою у вивченні людського мислення, тільки психологія і педагогіка вивчає його процесуально-діяльнісний аспект, а логіка – результативний.

Перспективою подальших досліджень є ретроспекція дидактики крізь призму поглядів представників Львівсько-Варшавської філософської школи – прихильників педагогічного традиціоналізму і педагогічного реформаторства.

Список використаних джерел

1. Видатні постаті академічної педагогіки у Львівському університеті. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://pedagogy.lnu.edu.ua/about/vydatni-postati>.
2. Гончаренко С.У. Педагогіка / С.У.Гончаренко // Енциклопедія освіти // Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 635 – 637.
3. Кузьмів Я. Напрямі національного виховання / Я.Кузьмів // Перший український педагогічний конгрес. 1935. – Львів : Рідна школа, 1938. – 252 с. – С. 191 – 194.
4. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник / Л.А. Мацко, М.Д. Прищак. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 160 с.
5. Невмержицька О.В. Ідеалізм та реалізм як основа формування цінностей особистості / О.В. Невмержицька. – Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного

університету імені В.Винниченка. Серія «Педагогіка». – Електронний ресурс. – Режим доступу: journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/download/154/143.

6. Ханенко В.С. Проблема гуманізації виховання в контексті розвитку польської педагогіки міжвоєнного періоду (1918 – 1939рр.) / В.С. Ханенко. – Автореф ... педагог наук: 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. – Луганськ, 1997. – 18 с.
7. Baley S. Psychologia wychowawcza w zagysie / Stefan Baley. – Lwów-Warszawa: Książnica-Atlas, 1938. – 686 s.
8. Sztobryn Sławomir. Bogdan Nawroczyński jako historyk filozofii wychowania / Sławomir Sztobryn. – Електронний ресурс. – Режим доступу: dspace.uni.lodz.pl:8080/.../Nawroczyński%20ja.

The article revealed and grounded philosophical and psychological foundations of educational thought of Lviv-Warsaw School of Philosophy (here – LWPS). And also analyzes the development of educational ideas in the relationship between philosophy, psychology and pedagogy as scientific research in areas of LWPS; is has been made the model of the development of pedagogical ideas in it.

Syncretism of philosophy, psychology and pedagogy in cultural and historical circumstances of the studied period declares itself in the fact that education makes extensive use of psychological and philosophical knowledge of man as the subject of education. This relationship led to scientific knowledge in the structure of different disciplines, methods, levels of scientific knowledge and also the vicissitudes in the lives of the founder of LWPS Casymyr Twardowsky (1866 – 1938) and his students Ukrainian Galician teachers – Stepan Bailey (1885 – 1952), Jaroslav Kuzma (1897 – 1945), Alexander Kulchytsky (1895 – 1980), Stephen Oleksjuk (Tudor) (1892 – 1941) and Polish – Vladyslav Tatarkevych (1886 – 1980), Zygmunt Kukulsky (1890 – 1944), Casymyr Sosnitsky (1883 – 1976), Bohdan Sukhodolsky (1903 – 1992), Bohdan Roman Navrochynsky (1882 – 1974).

The development of pedagogical ideas of LWPS of the studied period, we present in the model. Interdependent components of it are: ideas, trends of world pedagogy of the studied period – personnel representatives of LWPS (which are known in the history of world science as philosophers, psychologists and teachers) and teaching ideas in their scientific legacy – the development of these ideas in the philosophy of the studied period – the development of these ideas in psychology of the studied period.

Key words: pedagogy, philosophy, psychology, syncretism, Lviv-Warsaw School of Philosophy, model.

УДК 796.011.3-053.6:37.091.217

Володимир Єзерський
Volodymyr Yezerskyi

ДИНАМІКА ПІДВИЩЕННЯ В ПІДЛІТКІВ РІВНЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

DYNAMIC OF TEENAGERS' INTEREST LEVEL INCREASE TO PHYSICAL EXERCISES IN SUMMER CAMP

У статті встановлено динаміку формування інтересу підлітків до занять фізичними вправами в умовах літнього оздоровчого табору; здійснено аналіз результатів моніторингу ставлення підлітків до цих занять; визначено умови та засоби, які забезпечують підвищення в підлітків рівня інтересу.

Ключові слова: фізичні вправи, літній оздоровчий табір, підлітки, інтерес, спецкурс з футболу.